

LIBRARIIA **HENDRIK W. VAN LOON**
DELFIN

ISTORIA ARTEI

volumul II

după o traducere de Ion Totoiu

Paul Editions

**URECHILE ÎNVĂȚĂ SĂ ASCULTE, DUPĂ
CUM OCHII ÎNVĂȚASERĂ SĂ VADĂ**

Epoca lui Palestrina și școala marilor olandezi

A scrie despre muzică e un lucru foarte serios. Când compar Pantenonul cu templul Borobudur, pot mai întâi să vi-l descriu, apoi să vă arăt fotografii și dacă n-am izbutit să vă conving, îmi mai rămâne ceva. Vă spun: „Foarte bine, luați vaporul sau trenul și duceți-vă să le vedeți la fața locului“.

Dar muzica este o artă moartă, atâta vreme cât nu-i cântată. Știu foarte bine că există amatori care sunt în stare să citească, într-o bibliotecă, partitura unei simfonii de Beethoven sau o bucată de Strauss, cu aceeași plăcere și mulțumire cu care un sportiv urmărește schema unui meci jucat în 1879. Dar asemenea persoane sunt rare. Cea mai mare parte dintre noi trebuie să audă într-adevăr muzica înainte de a putea s-o judece în toată libertatea.

Există acum mai multe colecții fonografice de muzică veche medievală. Sunt convins că profesorii erudiți care au reînviat bucăți de muzică grecească și ebraică, ne-au dat o reconstituire foarte conștiincioasă a acestor melodii vechi, dar asta nu înseamnă că noi auzim exact ceea ce s-a cântat la Delfi, ori la Ierusalim, acum trei mii de ani. Fiecare epocă își are felul ei de a se exprima prin muzică, pictură sau arhitectură. Oricât de mari ar fi eforturile noastre (și nu ni le-am precupețit), nu vom ajunge niciodată să ne însușim spiritul unei arte care aparține unei generații trecute. Dacă vreți să înțelegeți ce vreau să spun, uitați-vă împrejur, sunt exemple din belșug. Avem planurile complete ale mai multor catedrale din Evul Mediu sau, în lipsa lor, putem oricând să ne ducem la fața locului și să petrecem un an sau doi, măsurând fiecare piatră și fiecare stâlp al clădirii. La întoarcere putem reuni aceste elemente, exact cum sunt în original. Vom ob-

cumpăra bomboane, altul îi va economisi, altul își va cumpăra o minge, altul se va duce la cinematograf. Dați unei duzini de națiuni o cotă egală de talent și veți vedea că una își va întrebuița partea sa în pictură, alta în muzică, a treia în poezie, a patra în controverse religioase, a cincina în coduri civile și criminale și așa mai departe. Și e foarte bine că-i așa.

Un Goethe, un Rembrandt, un Johann Sebastian Bach, un Mansard sunt „stele” necesare unei națiuni. De ce n-ar fi și un Mr. Will Shakespeare?

CAPITOLUL XLIII

INDIA, CHINA ȘI JAPONIA

Europa descoperă că are multe de învățat de la aceste țări așa de puțin cunoscute.

Eu stunt destul de bătrân ca să fi putut vedea urmele *Marei Chinezerii*. În copilăria mea, se mai găseau încă, din loc în loc, pe marginea unei șosele frumoase s-au a unui canal, acele grațioase căsuțe de ceai, care au fost construite în cel mai pur stil rococo-chinez pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Ni se spunea că acolo se duceau străbunii noștri, în după-amiezile când nu era nici prea cald nici prea umed, ca să facă o plimbare de câteva minute.

Când ajungeau acolo, se îmbrăcau în haine largi de mătase chinezească și beau solemn un ceai de China foarte scump. Îl beau totdeauna din farfurioare de porțelan fin chinezesc, căci dacă nu-l vărsau în farfurioară înainte de a-l soarbi dădeau dovadă că nu cunoașteau felul cum celebrau adevărații chinezi ceremonia ceaiului. Și necunoașterea obiceiurilor chinezești era semnul cel mai vădit al unei regretabile lipse de educație.

Când am apărut, la rândul nostru, pe scenă și ne-am servit de acest modest pavilion pentru depozitarea uneltelor noastre de pescuit, puține lucruri mai dăinuiau din vechea strălucire, în afară de câteva paravane de lac și câteva ta-

Goya muri la Bordeaux în 1828. În ultimii ani ai vieții sale își pierduse de tot auzul, dar vederea i-a rămas bună până la sfârșit. Iar ceea ce văzuseră ochii săi, mâna transcrisese exact pe pânză sau pe hârtie, lăsându-ne imaginea conștiincioasă și precisă a unei societăți, care era moartă pentru că nu știuse să se mențină la înălțimea propriului ei ideal.

CAPITOLUL XLV

CARTEA CU CHIPURI CEDEAZĂ LOCUL CAIETULUI DE MUZICĂ

Urmând picturii, muzica devine arta cea mai populară, iar centrul de greutate al vieții muzicale se deplasează de la Sud spre Nord.

Arta Evului Mediu a fost cartea de chipuri a celor care nu știau să scrie. Orice pictură, orice sculptură, orice manuscris ornamentat, orice tapiserie, toate urmăreau același scop: să familiarizeze mulțimea neștiutoare de carte, cu povestirile din Sfânta Scriptură.

Când Biserica a luat asupra sa misiunea, aproape irealizabilă, de a transforma vreo cincizeci de milioane de barbari în creștini, cam neșlefuiți și neciopliți, ce-i drept, totuși creștini, a descoperit curând că nu era deajuns să se adreseze numai urechii omenești. Ca să creadă, oamenii aveau nevoie să vadă. Biserica părăsi deci vechile prejudecăți împotriva artelor pe care le considerase drept moștenire păgână. Făcu apel la pictori, sculptori, meșteșugari care lucrau bronzul, aurul, arama, argintul, mătasea și lâna, și le porunci să se pună pe lucru spre a povesti viața Bunului Păstor precum și pătimirile lui pe pământ, dar în chip atât de simplu, încât oricine să le poată înțelege. După aceasta, muzica se alătură și ea ca instrument de propogandă, și spre sfârșitul secolului al XVI-lea, cum am văzut, ea scăpă de sub tutela Bisericii, putând zbura cu propriile ei aripi.

Odată ajunsă în mijlocul mulțumii, la târguri și la bâlciu-

Pictorul se întâlnește cu un adversar primejdios.

Acest capitol întrerupe destul de curios șuvoiul muzical care era să ne ducă foarte departe de artele grafice. Această diversiune este totuși naturală, căci odată ajunși în epoca lui Berlioz, Liszt și Verdi, nu mai suntem la bunul plac al portretelor în ulei sau planșelor gravate, când vrem să știm cum arătau așii pianului și notelor de muzică.

Câțiva gentilomi eleganți, ca Cristophe Willibald, Cavalierul von Gluck, își puteau permite luxul de a-și comanda portretele la un maestru contemporan, ca și Chopin care, după ce a ajuns cineva în lume, a primit să fie pictat de Delacroix. Ceilalți însă, umili profesori de muzică, oameni căsătoriți, părinți cu câte doisprezece copii și care abia reușeau să câștige ca să trăiască, nu-și puteau permite asemenea extravagante. Cel mult dacă acceptau ca un pictor ambulant care cutreiera bâlciurile, să reproducă într-o jumătate de oră trăsăturile tatălui. Portretul dormea apoi în vreun colț de pod până când, peste vreo sută de ani, descendenții descopereau că străbunicul lor a fost un om mare și se hotărau să exploateze această celebritate postumă.

Acești negustori cinstiți ai paletelor își făceau liniștiți meseria lor modestă, când deodată intrară în panică la vestea că un francez a inventat un sistem care-ți permitea să faci portretul cuiva prin mijloace mecanice și chimice și nu ca mai înainte prin pictură. Aceasta s-a întâmplat în anul 1839. Încă din 1814, un alt francez, care răspundea la frumosul nume de Nicephore Niepce, s-a muncit — încercând pe rând diferite soluții chimice — „să fixeze pentru totdeauna” chipuri de oameni, arbori și peisaje. Aceste experiențe au dus la invenția doramai, o atracție care, puțin după 1820, s-a bucurat de un succes popular la fel cu cinematograful de acum patruzeci de ani.